

Forumi i pestë rajonal mbi drejtësinë tranzicionale

Sesioni: Dëgjimi publik

Sheremet Krasniqi: Unë, me më falë, i përshëndes të gjithë! I përshëndes pjesëmarrësit. Më falni po unë do të flas për Izbicë. Unë jam i fshatit Vojnik. Aty i kam pasur dy vajza, njëra mu ka nda tjetër kah, tjerat mu kanë ndarë, kanë shkue për Tushinë. Gruaja në Qesere, çikat në Izbicë. Më së pari, më 27-tin kanë granatue, i kanë mytur tre kojshi, i kanë mytur aty tri gra dhe një burrë. Na i kemi lëshue shpijat. Kur i lëshuam shpijat, ku me shkua, ku është naj vend diçka ma i fsheft, ai katuni Izbicë është katund i vogël, është afër neve. Jemi shkua në Izbicë. Kur kemi shkuar atje në Izbicë kishte pas popullatë, si një – 4.000 shpirta janë kanë robë (gra) e fëmijë, të tana katuneve. A jeni tuj nie? Ani. E kur jam shkue aty, kur u bë aksham, na kanë rrethue me 27-tin dhe 28-tin jemi kanë të rrethuar gjithë natën aty me tenka, bytyn udhëve dhe i kanë lëshue besa udhët, janë hy brenda në katund dhe e kanë kall shkollën e Izbicës dhe i kanë kallun nja dy shtëpia që ishin skej mali, atë natë mrena nuk janë hi ma fell, kur u ba sabah na jemi kanë të rrethuar aty. Janë kanë afër, si thash pare, 4.000 shpirta robë (gra) e fëmijë, krejt përjasht, nuk i kanë nxanë me hi nëpër shpija, janë kanë edhe shpijat plotë. Dikush në traktora, ishte ftoft, bike besa edhe shi, që me na falë, ditë bajrami o kanë – bajramit të vogël, aty kur na e pamë çka po donë me na ba, krejt çka jemi kanë meshkuj e çka jemi kanë gra e fëmijë e krejt, jemi kanë në njëfarë livadhi aty të afruem, nja dy hektarë. Dhe i kanë qit do çika shamijat e bardha, dhe do shtaga rreth e rreth, se jena dorëzue, por nuk na i kanë kqyrë hiq ato “letra”, por kanë ardhur strellqë, kanë ardhur si në rreth, e kanë kontrollue terreni aty krejt, na kanë hy mrena, kur janë hy mrena nja 40 a 50 janë ndal në udhe, njëfarë udhe është aty, dy me mitraloza kanë hy nën udhë, te popullata dhe na kanë ndejt larg nja 40 metra. Na kanë ba me dorë, thanë dogji, tha vi dvojica dogji, hajdeni te na këtu, kemi punë. Unë po i them, hajde kush po shkoni, kush po shkoni, pritojke gjithkush. Unë jam shkue aty dhe një i katunit tem, dy. Tha, a e din për çka ju kena thirrë? Thash, jo nuk dina për çka na keni thirrë. Tha, ju me pshtue, kjo popullatë krejt dhe mos me kallë e mos me mbyt – duhet me dhanë marka. Thash, unë valla po flas për veti s pari. Unë markat as që i njoh bile. Thash, unë për veti s’kam. Nuk ka problem për një njeri, popullata është problem. Ti me i thënë popullatës. Thash, unë nuk i thom popullatës. Tha ti munesh, dhe me dhanë popullata çka kanë. E sa duhet, unë po i thom. Tha, për çdo shpi që është këtu, ka një mijë marka. Mu dokt shumë, thash se ata s’kanë me dhanë. Unë po i them popullatës, thash: – a po ndini çka po thotë? E çka po thotë, po thotë me dhanë marka dhe është tuj lypun, qikqa. Thash, po sa keni jepni. Thash në dash jepni n dash mos jepni. Unë pak e disha po krejt jo qashtu, thash nashta dhamë dhe na mbysin. Dhe njëmend dual qajo. Kanë dhanë kush sa kanë pas. Atëherë janë ardh edhe nja 30 dhe janë përzie me ata dy, më s’kanë guxue ata më me lyp, jashta na e kanë bë, tha çka jeni meshkuj rresht me u bë. Jena ba nga katër, bike shi, na kanë qitur në njëfarë udhe. Janë shkue do tjerë i kanë lypur edhe nëpër popullatë a ka. Janë shkue e kanë marrë një djalë të një kushërinë 13 vjet s’i ka pas hala. Ai e ka pas babagyshin aty, e ka pas mixhën aty, e kam pas unë kusheri ato. Shpijat në një vend. Për fat, ai erdhi te unë, erdh u dridhke, u tutke se kogja ishte ftoft. Dikur tha, baci Sheremet fol se i nisni çka janë rob për Shqipëri. Ne burrave na vetshin aty, ko e keni këtu, ku e keni këtë, i keni krejt UÇK djemt. Unë i thash se kjo nuk osht ashtu. Thanë le të vinë ata le t’ju mbrojnë. Na nuk blëjshim zë hiq.

Atëherë unë kërkova, se çka ishin rob, na e nisën kolonën për Shqipni, njani qitke me automat, trojke të gjithë për Shqipni. Nuk i kanë lejue as me marrë sene që i kanë pas aty, veç na kanë thanë drejt për Shqipni. Aty ka pas të paralizuar, ka pas turlifare, o kanë plakur 90 vjet, e kanë qit prej shpije që mos me kallë në shpi, e kanë qit në njëfarë livadhi. Na thanë të nisemi. Unë thash, a muj me ba një pyetje, tha hajt fol. Thash a bon me lshue këtë fëmi deri te nana e vet, se po tutet ky. Jemi boll i thash ne këtu. Nom, tha a oshtë i yti, thash jo, po e kam kojshi derë me derë i kemi shpijat. Tha, çoje ta shoh. Djali ishte i ri. Tha, hajt le të shkojë. Shkoi dhe u pshtue. Një tjetër nuk dike me folë. I ka pas nja 15-16 vjet. Nana e vet e mbrojke në prehën. Ia kapën me marrë me çue në rresht te na këtu, dhe i thotë nana e vet – mos ma merrni bre se është i vogël dhe është i sëmurë, nuk din me folë. Tha, jo na e shnoshim. E shnoshim tha, dhe aty me neve e kanë ba patate. Masandej ne burrave na kanë nda në dy grupe, aty çka jemi kanë. Tjerët i nisën, robtë për Shqipni, neve që jemi kanë në kollona do i ka qit prej jugu do prej veri, kështu nja 200 – 300 metra larg aty, atij vendit. Na kanë çue udhës, njanin e kanë lshuen kamtë, e kam kap për krahësh, i kam thanë çou bre shkojmë në vend, në atë vend, atje ku na bonën patate neve, e kanë ba edhe ato. Kur na kanë çue te mali, njani ka urdhnuë, ma nena s'kishin ku me na çue, në atë vendin ku na bonën patate. Thanë, merri edhe katër, ti i pesti dhe, njo me mitraloz na dual për anash. Kështu si në të djathtë, ne na mbetët popullata atje krejt, unë po i them do kojshive aty, një mixhe dhe krejtve po u them, hajdeni, po i lypë pesë, hajde edhe ti, ti, ti dhe në emër, Fejza që e kemi kojshi, të një vendi jena, tezak e kemi. Tha as dardha as molla veç plumba donë me na dhanë, manej s'di ku po na çojnë. Tha qe kua, shko. Unë hiq, po u bojke njeriu zehër si druni, unë drejt në të, vetun. Ai ndalun, kur jam shkue në 4-5 metra ai e ka pasun në krah qashtu, veç i ka mshue kundakut pak, e ka prek me dorë të djathtë, veç kur ka bërë një herë, ma ka sha një herë nanen tha: majku ti shiptarsku, jesi li poludeo. Ai u tut që po du me ia kap unë mitralozin. Veç kur ka ba ba-ba-ba-ba, tjera fjalë dhe jam ndal. Kur jam ndal, kur këqyri këndeje, më shkoj kryet në djathtë mu nuk më ka rrokë asnjë. Kur këqyri në të djathtë, shokët po bien në tokë të vrarë, kur ia ka fut të dytin okvir mitraloz – nosaq i thoshin. Veç kur ma ka futur, thash, unë e pata vendos mos me ra i gjallë, veç me ra i vdekur në tokë. Thikat i kishim te gujt, thojsha për së gjalli mi nxjerrin sytë, thash kështu kur të vdes e të më marrin plumbat le t'më bajnë çka të donë atëherë. Pra, unë rash. Kur na e kan futur të dytin rrofall, jam shtri sikurna tanë ata të vdekurit. Jam shtri, kambë, duar, krejt, s'kam dit gjë veç kur mu ka gjuë edhe një përmbi. Ai kur më ka ra përmbi, unë nuk e kam njoftë, por kur o dalë para meje e kam njoftë, i katunit Vojnik, Sadik e ka pas emnin. Ai ka kujtue që unë jam i vdekur. Edhe unë kujtofsha që edhe ai është i vdekur. Ai ishte kanë i varruar, këmbën pifti ia kishin ba e derdhë gjaku krejt, unë i përgjakun. Ata veç që i ndijsha tuj thanë, veç bojke ko-ko-ko-ko dhe kur tha: nema zhiv, nijedan. Tha, hajdemo. Atëherë, atje poshtë a po do kerre, turlifarë kerri me marrë, çka po don. Janë nda nja 200 metra nër neve. Na e kemi pas malin nja 10 metra, hiç ma larg jo. Ai Sadiku, vër-vër-vër për trupi tim, mue më pajshin si për të vdekur. Kur doli para meje unë po e njoh. Sadik thash, këtu janë afër, mos luaj, mos livrit. A je gjallë, thash edhe unë jam gjallë. Jo tha, Sheremet, shkuan poshtë në livadh. Ai livadhi ishte 200 metra sikur që thash pare, ata shkuan, ai në gjuj e në brryla përpara meje, nja 10 metra hiq ma larg dhe unë në gjuj e në brryla dhe jemi hy në mal. Kur jemi hy në mal, dhjetë metra në mal po i shoh, e njoftsha një 30-vjeçar, një djal, atë e kishim dhëndërr na të mëhallës aty, Hamzë e ka pas emnin, ka qenë dhëndër i një kojshisë tonë. Kur këqyri në kokërr shpine e sytë

çelë. Ai Sadiku që u varrua, ai mbete më andej nja 5-6 metra. Unë shkova te ai, e preka, e luhata, e preku te qafa këtu nuk i rreh zemra hiq, e thirri në emër, e pash se ishte vdekë. Tha, a o deké a, i dekun thash osht. Atëherë, ne me atë Sadikun jemi hy, e ata u dokshin hala, malit shkojshim ungt. Domethënë nja 10 metra pak ma larg, jemi ngjitur pak ma nalt, ia kam lidhë kamën me dofarë pantollash, aty ia kam pshtjell dhe ia kam vjerr një shallë akolla kreje dhe ia kam lidhë plagën. Aty na ka nuanë akshami, në mal. Na ka nuanë akshami dhe bike shi, kah gjysa e natës, më ka vdekë ai. Vdiq. E unë, edhe ai tjetri i dekun, dhe ai që vdiq aty, bile në prehër timin ka vdekë. Unë kam ndejtun pastaj vetun 3 ditë pa guxua me dalë prej atij mali. Tri ditë në mal pa hëngër pa pi, jam kanë aty si me kanë i egër. Thojsha qysh të dal, kanë me më pushkatua, se e pushkatuan edhe njëfarë Bajram Bajrukun, ndoshta atë dikush e din, aty afër e ka pash shtëpinë në Izbicë, i Izbicës o kanë. Si ka dalë natën me shkue te shpia, e kanë vra me gjithë djallë midis udhës. Unë tash mbeta në mal, kur kanë ardhur këta djemtë e ri, nashti, po çfarë ushtrie, na s'kemi pas ushtri me na mbrojtë, na i kanë lyp gjenazet, i ngjofta do të Izbicës, 3 a 4 e deshtën me më kapërcy mue. Thash, hej, çka jini ju? Tha, qashtu, qashtu, po i lypim të vdekurit. Thash, unë i di ku janë. Tha, a munesh me u çue, se unë isha i paralizuar krejt, isha 3 ditë pa hëngër e pa pi. Dikurna i thash, tha janë te njëfarë shpie, e bani shembull ai, tha hajt te filani aty, janë... Bile aty e kisha djalin e mixhës. Anej u tha, dhe ishin aty nja dy-tre pleq. Unë kur shkoj aty, kadale me njëfarë shtage tue i kërkue, nëpër mal. Kemi ndejt në mal, pastaj kur shkova te shpia, e kishin kallë shpinë, s'kishin lënë kurgjë, gjatë lëshut. Nuk disha ku i kam, veç ato dy çikat e disha ku i kam se i çuan për Shqipni. Gruaja që o kanë atje, ajo koka shkue në shkollë, në shkollën e kemi pas popullatën, ajo ikë e shkue për Tushillë. Aty në shkollë i vrainë dy gra e nëntë fëmijë. E kanë ditë që aty oshtë popullata. Nejse, unë kam me folë edhe shumë çka. O kanë njëfarë plaku, i ka pas 90 vjet, Selim e ka pas emnin, aty o kanë, afër shpijave tona. Kur jam shkue, e kanë kallë. Ai nuk ndijke bash mirë. Ai nashta nuk i ka nie veç kur janë shkue, e kanë gjet të pjekun. Një kojshi, Bajram e ka emnin, Bajram Haxhaj u quajke. E ka pas gruan e paralizuar, dhe njani i Leçinës ka pas met në prikolicë në Izbicë. Atëherë janë shkua i kanë kallë prikolicat me sungjera dhe kur janë shkue i kanë gjetë sikur kumpiri të pjekur. Me na falë, unë kam me folë, po nashta donë me folë edhe tjerët. Faleminderit!

(Natasha Kandiq)

Sheremet Krasniqi: Më tepër se 100 vetë janë vuarë, 160 janë kanë të vuarë. 150 i kanë vra në atë vend në Izbicë, tani ka pas edhe në tjera katune. Krye tri dite i kanë shti në dhe në Izbicë, tanë çka janë vra aty dhe janë shti në dhe në Izbicë. Kur u bë nja një javë ditë, i kanë nxjerr krejt të varrosurit, xhenazet dhe i kanë çue, i kanë humbë, i kanë quajt tjetër kund. Dhe tuj i lypun qashtu, i kanë pru gjysmën, veç ka edhe hala që janë kanë në ato vorre. Hala ka xhenaze pa u kthye dhe nuk janë hala të gjetun. Tjerët janë krejt në atë vend dhe janë varrosur aty. Nuk i kanë çue nëpër vorre tjera, po aty ku i kanë vra, aty i kanë shti 160 vetë dhe aty janë në vorre të vuarë. Po unë jam mbet gjallë dhe na ka pshtue zoti për me folë për ata që janë të vdekur, me tregue diçka për ta. Unë jam shumë i vjetër, 80 vjet i kam, i vitit 1930 jam. 80 vjet, po unë kam pa lufta edhe përpara, se e kam përjetuar luftën e Zagrebit. Në Zagreb jam kanë në kohë të luftës. Në Zagreb jam kanë një vit deri ka përfunduar lufta. Jam kanë, jo najsen aty, por punëtor i "Viaduktit" të Zagrebit. Ka ba boll, dhe s'do me thanë që veç te na ka mytyn. Ka mbyt bytyn, po ata u

mbrojtshin nëpër skllonishta ma shumë, dhe ishin në mbrojtje. Na ditën punofshim, si punëtorë. Nejse, kam vujtun unë shumë, jam hi këtu për Mal të Zi dhe prej Spliti jam ardhë në Mal të Zi, deshtën me na lëshue rrugën për Shkup, nuk na lëshuan, tha jeni ju Albanac, jeni me Serbi. Na s'mujshim me thanë jo. U kthyem, dhe tani në Shkodër jemi hy. Në Mal të Zi. Dikush thonte me i vra, dikush me i pushkatua. Ishin milicia aty. Tani aty ish një boshnjak, i dishim se i thirrshin me emna. Mas gjys natës, kur o ardhë tjetra smenë na kanë lëshue. Dhe na jemi ardhë, qe sot jemi gjallë. Me na falë, por kam shumë çka të flas. Që thash, në katun aty, e ka pas falë zoti njanin me kamë të shkurtueme deri në gjunj. I ka pas ngjitë do pllastika, i ruajke dhentë. Gja tjetër s mujke me ba, i ruajke dhetë. Kur erdhën hynën e kan pas qitë midis aborri, ai bajagi s'ka ikur se ka thanë mue s'më bajnë gja, midis oborri e kanë qitë dhe i kanë qit benzinë dhe e kanë kallë. Sikur kupaça ka kërситë. Nejse, o kanë luftë, po çka kanë ba e kanë ba, por në vjehërr temen o kanë, 5 vjet e paralizume. S'ka mujt me shkel tokën. Djemtë i kanë ikur në mal, ajo o mbet aty, nuk ka pas kërkon aty, e kanë lanë mrena dhe e kanë kallë mrena në shpi, e kanë kallë shtëpinë o kallë edhe ajo. Me na falë! Se pak neve na ka lënë të meta, mue më ka lanë me behane. Unë pshtue jam por kurgjo, si të bi me ra kishe në gjumë, i shoh ato, çkamos shoh, mundohem me ikë, i shoh ato sene, kur të çohem qetësohem pak. Jam mbet gjysmë njeriu. Nejse, i kam ba tash 80 vjet, jam vjetrua. Po kërkoksh s po ka kujdes ndaj neve, na jemi mbet invalidë të gjallë, kërkoksh s'po na përmend. Nejse, faleminderit prej juve që na keni bënë zë me ardhur dhe me marrë pjesë në këtë tubim. Si i vjetër, për vjetërsi i marr 40 euro, për pleqni. Me na falë! Faleminderit prej popullate, nashta i kemi mërzit pak që po flas shumë, por edhe nuk kam folë krejt çka duhet, kam edhe shumë çka me folë, edhe 3 ditë me folë kam çka me folë, se unë jam kanë nëpër turlifarë lutash dhe tri lufta i kam përjetua. Po, këso lufte nuk o kanë. Vrajshin, dhe u vrajshin ushtari me ushtar dhe familjen nuk ta ngucke. Këtu tash s'të kanë vetun as a je rob (grue), fëmijë a çka je. Unë qashtu, sikur këtë luftë, ishalla kurrë më nuk vjen kjo, se lufta nuk është e mirë për askend. Për askend nuk është e mirë. Lufta edhe malin ta prishë, e jo njerëzit. Me na falë! Me na falë ju njerëzit prej popullate!

(Natasha Kandiç)